

MUZEY KOLLEKSIYALARINI RESTAVRATSIYASIDA USLUBIY YONDASHUVLAR

Bo'ronova Oybarchin Habibullo qizi

“Termiz” davlat-muzey qo‘riqxonasida Rassom ta’mirlovchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19245002>

ARTICLE INFO

Received: 1st March 2026

Accepted: 5th March 2026

Published: 27th March 2026

KEYWORDS

restavratsiya, konservatsiya, muzey kolleksiyasi, madaniy meros, autentiklik, rekonstruksiya, ilmiy yondashuv, 3D texnologiya, mikroiklim

ABSTRACT

Mazkur maqolada muzey kolleksiyalarini restavratsiya qilishda qo‘llaniladigan asosiy uslubiy yondashuvlar, ularning ilmiy-nazariy asoslari hamda amaliy jihatlari keng tahlil qilinadi. Restavratsiya jarayonida eksponatlarning tarixiy, estetik va moddiy qiymatini saqlab qolish, ularning autentikligini ta‘minlash masalalari muhim o‘rin egallaydi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarning restavratsiyadagi roli, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari yoritiladi.

Muzeylar jamiyatning tarixiy xotirasini saqlovchi, madaniy merosni asrab-avaylovchi muhim ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Muzey fondlarida saqlanayotgan eksponatlar insoniyat taraqqiyoti, urf-odatlarini, san‘ati va turmush tarzini aks ettiradi. Shu bois ularni saqlash, ilmiy o‘rganish va restavratsiya qilish dolzarb masalalardan biridir.

Restavratsiya ishlari nafaqat eksponatni tiklash, balki uning asl ko‘rinishi va tarixiy ahamiyatini saqlab qolishga xizmat qiladi. Bu jarayon yuqori malaka, ehtiyotkorlik va ilmiy yondashuvni talab etadi.

Bugungi kunda globalizatsiya sharoitida madaniy merosni asrash masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli muzey kolleksiyalarini restavratsiya qilishda zamonaviy uslubiy yondashuvlarni qo‘llash zarurati ortib bormoqda.

Restavratsiya va konservatsiyaning nazariy asoslari

Restavratsiya — bu tarixiy va madaniy obyektlarning asl holatini tiklashga qaratilgan ilmiy-amaliy faoliyatdir. Konservatsiya esa obyektning mavjud holatda saqlab qolish, uning buzilish jarayonini sekinlashtirishga xizmat qiladi.

Mazkur ikki yo‘nalish o‘zaro bog‘liq bo‘lib, restavratsiya konservatsiyaga asoslanadi. Har qanday restavratsiya jarayoni konservatsiya bosqichisiz to‘liq amalga oshirilmaydi.

Nazariy jihatdan restavratsiya quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

tarixiylik

ilmiylik

ehtiyotkorlik

kompleks yondashuv

Restavratsiyada asosiy uslubiy yondashuvlar

Minimal aralashuv tamoyili

Bu tamoyil restavratsiyada eng muhim qoidalardan biri bo‘lib, eksponatga imkon qadar kam o‘zgartirish kiritishni nazarda tutadi. Har qanday ortiqcha aralashuv eksponatning tarixiy qadr-qimmatini kamaytirishi mumkin.

Qaytaruvchanlik (Reversibility) prinsipi

Restavratsiya jarayonida qo'llanilgan materiallar va usullar keyinchalik olib tashlanishi mumkin bo'lishi kerak. Bu kelajakda yanada mukammal texnologiyalar asosida qayta restavratsiya qilish imkonini beradi.

Ilmiy asoslangan yondashuv

Restavratsiya ishlari ilmiy tadqiqotlarga asoslanishi zarur. Bunda:

laboratoriya tahlillari

fizik-kimyoviy tekshiruvlar

tarixiy hujjatlar

arxiv materiallari

muhim ahamiyatga ega.

Autentiklikni saqlash tamoyili

Ekspонатning asl materiali, shakli va mazmunini saqlab qolish restavratsiyaning asosiy maqsadi hisoblanadi. Har qanday yangilanish ehtiyotkorlik bilan amalga oshiriladi.

Kompleks yondashuv

Restavratsiya jarayoni turli soha mutaxassislari — tarixchilar, kimyogarlar, san'atshunoslar, restavratorlar hamkorligida amalga oshiriladi.

Restavratsiya jarayonining bosqichlari

Diagnostika bosqichi

Ekspонатning jismoniy holati, zararlanish darajasi va sabablari aniqlanadi.

Hujjatlashtirish bosqichi

Ekspонатning dastlabki holati foto va yozma tarzda qayd etiladi.

Tozalash bosqichi

Chang, kir, oksidlanish qatlamlari maxsus usullar bilan olib tashlanadi.

Mustahkamlash bosqichi

Zaiflashgan qismlar mustahkamlanadi, strukturasi tiklanadi.

Rekonstruksiya bosqichi

Zarur hollarda yetishmayotgan qismlar tiklanadi, ammo bu jarayon ehtiyotkorlik bilan amalga oshiriladi.

Saqlash bosqichi

Ekspонат uchun optimal mikroiklim sharoiti yaratiladi.

Zamonaviy texnologiyalarning roli

Zamonaviy restavratsiya jarayonida innovatsion texnologiyalar keng qo'llanilmoqda.

Jumladan:

3D skanerlash — ekspонатning aniq modeli yaratiladi

Raqamli rekonstruksiya — yo'qolgan qismlar virtual tiklanadi

Spektral tahlil — material tarkibi aniqlanadi

Mikroiklim nazorati — namlik va harorat boshqariladi

Bu texnologiyalar restavratsiya sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Muzey kolleksiyalarini restavratsiya qilishda uchraydigan muammolar

Restavratsiya jarayonida bir qator muammolar mavjud:

malakali mutaxassislarning yetishmasligi

zamonaviy uskunalarning kamligi

noto'g'ri restavratsiya amaliyotlari

moliyaviy cheklovlar

eski usullardan foydalanish

Muammolarni bartaraf etish yo'llari

Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi choralar zarur:

restavratorlar tayyorlash va malakasini oshirish

ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish

xalqaro tajribani o'rganish

zamonaviy texnologiyalarni joriy etish

davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash

O'zbekiston muzeilarida restavratsiya tajribasi

O'zbekiston muzeilarida restavratsiya ishlari bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Respublika muzeilarida ko'plab tarixiy buyumlar, qo'lyozmalar, arxeologik topilmalar restavratsiya qilinmoqda.

So'nggi yillarda zamonaviy laboratoriyalar tashkil etilib, xalqaro standartlar asosida ish olib borilmoqda. Bu esa milliy madaniy merosni saqlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa

Muzey kolleksiyalarini restavratsiya qilish murakkab va mas'uliyatli jarayon bo'lib, u ilmiy asoslangan uslubiy yondashuvlarni talab etadi. To'g'ri tashkil etilgan restavratsiya ishlari eksponatlarning uzoq muddat saqlanishini ta'minlaydi va ularni kelajak avlodlarga yetkazishda muhim rol o'ynaydi.

Shu bois restavratsiya sohasini rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va malakali mutaxassislar tayyorlash muhim vazifa bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. ICOM Code of Ethics for Museums
2. Muzeologiya asoslari. O'quv qo'llanma
3. Restavratsiya va konservatsiya bo'yicha ilmiy tadqiqotlar
4. O'zbekiston Respublikasi muzeilari faoliyati haqidagi manbalar
5. Xalqaro restavratsiya standartlari bo'yicha m

INNOVATIVE
ACADEMY